

СТРІЙ

№1, 2019

дослідження з історії одягу

Стрій – науково-популярний журнал, присвячений дослідженням з історії одягу. Журнал розміщує наукові та науково-популярні матеріали з історії одягу та уніформології, текстилю й аксесуарів цивільного та військового костюму, фалеристики та вексилології. Чільне місце у журналі посідають статті, присвячені проблемам практичної реконструкції як окремих предметів та технологій, так і цілісних комплексів одягу та спорядження.

Журнал виходить один раз на рік та розповсюджується в електронному вигляді безкоштовно.

Вступне слово редколегії.....3

Уніформологія

Артем Папакін

До питання про однострій Збірної (Перехідної) станиці Українських січових стрільців у Відні, 1914–1919 рр.....5

Артем Папакін

Наказ про уніформу Армії УНР Ч. 28 від 8 січня 1919 р.15

Спорядження

Володимир Прокопенко

Горизонтальні застібки-гачки в Східній Європі XVI—XVII ст. (частина I)19

Сергій Шаменков

Ладівниці українського козацтва та війська Речі Посполитої XVII ст.....43

Практична реконструкція

Сергій Шаменков

Реконструкція балтеуса – поясу римського легіонера.....57

Сергій Шаменков

Досвід реконструкції римських щитів кінця I – початку II ст. н.е.67

ISSN 2706-7203 (друкована версія), ISSN 2706-7211 (електронна версія)

Редакційна колегія

Прокопенко В.М., к.х.н (Київ)
Адаменко Д.В. (Київ)
Папакін А.Г., к.і.н. (Київ)
Сичевський С.В. (Київ)
Тоїчкін, к.і.н. Д.В (Київ)
Шаменков С.І (Одеса)
Щибря В.В., к.і.н. (Київ)

Над випуском працювали

Головний редактор – Прокопенко В.М.
Редактор – Папакін А.Г.
Технічний редактор та дизайн – Безобчук О.В.
Перекладач – Лісниченко О.І.

Зареєстровано Міністерством юстиції України

Свідоцтво про державну реєстрацію: КВ № 23861-13701 Р від 19.04.2019

Адреса: Україна, 03058, а/с 9,
Прокопенко Володимир Михайлович
Сайт: <http://striy.org.ua/>
E-mail: email@striy.org.ua

Фотографія на обкладинці: Сергій Шаменков в комплекті вексиллярія когорти, що розташовувалась в Тірі на початку 2 ст. н.е.
Фотограф: © Віталій Буряк.

Журнал опубліковано за посиланням:
http://striy.org.ua/index.php/striy/issue/view/striy_1_2019

Striy. Historic Clothing Studies

Striy is a popular science magazine on the research of the history of clothing. The magazine publishes scientific and popular materials on the history of clothing and uniforms, studies on textiles and accessories for civil and military suits, phaleristics and vexillology. A major place in the magazine will be allocated for articles on the issues of practical reconstruction of individual items and technologies, as well as comprehensive sets of clothing and equipment.

The magazine is published once a year and distributed electronically free of charge.

Foreword by Editorial Board..... 4

Uniformology

Artem Papakin

On the Question of the Uniforms of Zbirna (Perekhidna) Stanytsia of the Ukrainian Sich Riflemen in Vienna in 1914–1919..... 5

Artem Papakin

Order on the uniform of the Ukrainian People's Republic (UNR) Army, Issue 28 of 8 January, 1919 15

Equipment

Volodymyr Prokopenko

Horizontal Belt Buckle Hooks in Eastern Europe 16—17th Centuries (part I)..... 19

Serhii Shamenkov

Cartridge belts of Ukrainian Cossacks and the Army of Polish-Lithuanian Commonwealth in 17th Century 43

Practical Reconstruction

Serhii Shamenkov

Reconstruction of the balteus, a Roman legion belt 57

Serhii Shamenkov

The Experience of the Reconstruction of the Roman Shields of the late 1st – early 2nd Centuries AD 67

ISSN 2706-7203 (print version), ISSN 2706-7211 (online version)

Editorial Board

Prokopenko V.M., PhD (Kyiv)
Adamenko D.V. (Kyiv)
Papakin A.H., PhD (Kyiv)
Sychevs'kyj S.V. (Kyiv)
Toichkin D.V., PhD (Kyiv)
Shamenkov S.I. (Odesa)
Shchybria V.V., PhD (Kyiv)

Editorial Board of the Volume

Chief Editor – Prokopenko V.M.
Editor – Papakin A.H.
Technical Editor and Design – Bezobchuk O.V.
Translator – Lisnychenko O.I.

Registered Ministry of Justice of Ukraine

Certificate of registration:
 KB № 23861-13701 P from 19.04.2019

Address: Ukraine, 03058, PO Box 9
 Prokopenko Volodymyr
 Site: <http://striy.org.ua/>
 E-mail: email@striy.org.ua

Photo on the cover: Serhii Shamenkov in the form of the cohort vexillarius located in Thira in the early 2nd century AD
 Photographer: © Vitalii Buriak.

The magazine is published by the link:
http://striy.org.ua/index.php/striy/issue/view/striy_1_2019

Володимир Прокопенко

Горизонтальні застібки-гачки в Східній Європі XVI–XVII ст. (частина I)

УДК: 351.852.2; 355.666

Ключові слова: *Східна Європа, XVI ст., XVII ст., сагайдак, портупея, застібка-гачок.*

Представлена робота є першою з циклу статей, що присвячені вона горизонтальним застібкам-гачкам, які широко використовувалися у сагайдачних та портупейних поясах зі Східної Європи XVI–XVII ст. В основу роботи покладений опис та попередня класифікація колекції з сорока чотирьох застібок-гачків із зібрання Національного музею історії України. Також зроблений короткий огляд сагайдачних та портупейних комплектів, де горизонтальні застібки-гачки відіграють роль основної застібки. Введені у науковий обіг археологічні знахідки та ілюстративні джерела.

Volodymyr Prokopenko

Horizontal Belt Buckle Hooks in Eastern Europe 16–17th Centuries (part I)

UDC: 351.852.2; 355.666

Keywords: *Eastern Europe, 16th century, 17th century, sahajdak belt, saber belt, belt buckle hook.*

This work is the first of a series of articles devoted to the horizontal belt buckle-hooks. These belt buckle-hooks were widely used in Eastern Europe in the 16–17th centuries in the sahajdak and saber belts. The work is based on the description and preliminary classification of a collection of forty four belt buckle-hooks from the collection of the National Museum of History of Ukraine. A brief overview of sahajdak and saber belts was also made, where the horizontal belt buckle-hooks are the main locking fastener. Analysis of archaeological finds and illustrative sources was also carried out.

Прокопенко Володимир Михайлович

Кандидат хімічних наук, науковий співробітник Інституту біоорганічної хімії та нафтохімії ім. В.П. Кухаря НАН України, м. Київ, Україна.

Prokopenko Volodymyr

PhD, research fellow of the V.P. Kukhar Institute of Bioorganic Chemistry and Petrochemistry, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

e-mail: email@striy.org.ua

Історія досліджень застібок-гачків схожа на мапу з острівцями знань посеред безкрайнього *Mare Incognita*. Причин подібного стану речей чимало: недостатній інтерес науковців до цієї теми, обмежена кількість опублікованого археологічного матеріалу, помилкова атрибуція тощо. Тому створення вичерпного дослідження історії розвитку цих цікавих предметів одягу та спорядження потребує тривалого й кропіткого вивчення літератури, археологічних та музейних колекцій. Наразі автор не ставить перед собою задачу повного дослідження теми, а концентрує свою увагу на лише на предметах зі Східної Європи XVI—XVII століть. Представлена робота є першою з циклу статей, що будуть присвячені різним типам застібок-гачків XVI—XVII ст., та базується на матеріалі, викладеному в двох інтернет-оглядах автора¹. Структурно матеріал буде поділятися за типами застібок-гачків., Опублікована робота присвячена горизонтальним гачкам: рамковим та зі щитком².

Структурно стаття складається з двох частин. В першій розглянуті горизонтальні застібки-гачки, що походять з нових надходжень Національного музею історії України. Предмети з цієї колекції в першому наближенні були згруповані в сім груп, поєднаних між собою близьким зовнішнім виглядом, типом фіксації на поясі та декором. В подальшому, при збільшенні об'єму введених у науковий обіг предметів, з цих груп будуть виокремлені більш вузькі типи застібок-гачків.

Друга ж частина роботи присвячена літературному пошуку опублікованих археологічних знахідок, сагайдачних та портупейних комплектів, що містять горизонтальні застібки-гачки³. Враховуючи те, що ці предмети відомі автору лише за паперовими або електронним публікаціями і ми не мали можливості опрацювати їх в живу, вони не були використані

при попередній систематизації застібок-гачків. В першому наближенні ми лише порівнюємо їх зовнішній вигляд із вже сформованими типами застібок-гачків з колекції НМІУ. Але в наступних роботах, при наявності значно повнішої бази описаних артефактів, всі вони будуть враховані при формуванні базової класифікації горизонтальних застібок-гачків.

Горизонтальні застібки-гачки з нових надходжень Національного музею історії України

Всі описані в цьому розділі застібки-гачки є випадковими одиночними знахідками, для яких, у більшості випадків, відома лише область, де вони були знайдені. На жаль, нам також невідомий і контекст таких знахідок, який міг би пролити світло на їх походження та хронологію використання. Ми вважаємо, що описані застібки-гачки могли використовуватися в XVI—XVII ст., але допускаємо, що в деяких випадках ми можемо мати справу із більш ранніми предметами. Для створення остаточної класифікації та хронології використання необхідно провести ще багато кропітких досліджень, і ми зараз знаходимося лише на самому початку цієї роботи.

В основу статті покладена колекція із сорока чотирьох застібок-гачків з нових надходжень Національного музею історії України. Всі вони були розподілені на шість груп застібок-гачків зі щитком та одну групу рамкових застібок-гачків.

Застібки-гачки зі щитком

Тип 1. До нього відносяться застібки-гачки зі щитком **K1-01 – K1-08** (Рис. 1). Це відносно невеликі застібки, щиток яких має підпрямокутну форму з чітко виділеним трикутним закінченням

¹ В. Прокопенко, “Краткая история застёжек-крючков на Востоке (часть I),” *Китаб Хона*, дата обращения Декабрь 10, 2018, https://kitabhona.org.ua/costum_axess/obzorkruk1.html; В. Прокопенко, “Краткая история застёжек-крючков на Востоке (часть II – Восточная Европа),” *Китаб Хона*, дата обращения Декабрь 10, 2018, https://kitabhona.org.ua/costum_axess/obzorkruk2.html

² Тобто таких застібок-гачків, в яких гачок розташований в горизонтальній площині. Первинна класифікація застібок-гачків була зроблена в попередній статті автора. В.М. Прокопенко, “Сабельный портупейный подвес с крючком-застежкой. Восточная Европа, Османская Империя — XVI – начало XVIII в.,” в *Історія давньої зброї. Дослідження 2014*, упор. Д.В. Тоїчкін (Київ, 2014), 181, 182.

³ Тут необхідно відмітити предмети які ми навмисно виносило за межі представленої роботи. В XVI-XVII ст. на території Угорщини та Речі Посполитої були поширені шляхетні металеві пояси що застібалися за допомогою горизонтальної застібки-гачка. Але специфіка їх конструкції, яка віддаляє їх від застібок сагайдачних та портупейних поясів, змушує нас відмовитися від включення їх в цю статтю. J.H. Kolba, “A nagyenyedi és a segesvári lelet,” *Folia archaeologica* 41 (1990): 173-177.

та повздожнім ребром на щитку. Їх розміри коливаються біля 50 мм загальної довжини та 12–13 мм ширини щитку, що відповідно характеризує і ширину поясу, на який кріпилася застібка-гачок. Безпосередньо гачок квадратного перетину, досить простий і без декоративних елементів.

Декор зосереджений на зовнішній поверхні щитка, і серед досліджених застібок-гачків цього типу можна виділити чотири групи: **K1-01**, **K1-02** та, ймовірно, **K1-03** прикрашені рослинним орнаментом, деталі якого оцінити досить важко; щитки **K1-04** та **K1-05** прикрашені зображеннями тюльпанів; на поверхні щитків **K1-06** та **K1-07** розташовані два декоративних отвори та лінії, що формують ромби навколо цих отворів; застібка **K1-08** має чисту поверхню щитка без декору.

Характерним елементом, що відіграє важливу роль в питанні систематизації, є тип кріплення до паску. Загалом застібки-гачки цього типу характеризуються наявністю загнутих шпеньків, які в певній мірі характеризують цей тип, і лише **K1-08** фіксується на паску за допомогою маленьких заклепок. Останні вставлялися у отвори на щитку та паску, на їх одягали квадратні шайби з кольорового сплаву та заклепували. Цей метод фіксації більш характерний для подальших типів застібок-гачків і для цього типу є скоріш виключенням. Самі шпеньки могли як відливатися разом із застібкою (**K1-01**, **K1-02**), так і вставлятися в отвори на щитку вже безпосередньо при монтажі (**K1-03** – **K1-07**).

Тип 2. До нього відносяться застібки-гачки зі щитком **K2-01** – **K2-13** (Рис. 2, 3). Характерними особливостями цього типу є: підпрямокутна форма щитка з видовженим закінченням трикутної або більш складної фігурної форми, повздожнє ребро, фіксація на паску за допомогою чотирьох заклепок із квадратними шайбами та прорізний орнамент у вигляді хвилястих ліній. Ширина щитку, і відповідно шкіряного паску, зазвичай коливається у межах 14–15 мм рідко виходячи за ці межі – яскравий виняток **K2-13**

має ширину щитка 19 мм. Загальна середня довжина коливається між 50 і 60 мм. Безпосередньо гачок квадратного перетину, досить простий і без декоративних елементів⁴.

Основу декору складає прорізний орнамент у вигляді хвилястих ліній. В залежності від довжини застібки-гачка, їх кількість може варіюватися від 4 до 6. Іноді форма прорізів може бути більш складнішою та витонченою (**K2-13**). Поверхня типу 2 часто покривалася позолотою (?)⁵, її має майже половина із досліджених предметів (**K2-04**, **K2-05**, **K2-07**, **K2-09**, **K2-10**, **K2-11**, **K2-12**). У більшості випадків покриття залишилося у вигляді маленьких фрагментів поряд та під голівками заклепок, де воно було захищене від стирання. Варто відмітити й варіативність оформлення торців щитка, які можуть мати досить витончені фігурні завершення. Цікаво відмітити, що якість відливок гачків цього типу дуже сильно варіювалося. Часто можна побачити ливарний брак (**K2-01**, **K2-02**, **K2-03**, **K2-06**, **K2-11**, **K2-13**), але це не відноситься до позолочених зразків.

Тип 3. До нього відносяться застібки-гачки зі щитком **K3-01** – **K3-04** (Рис. 4). Характерними особливостями цього типу є: підпрямокутна форма щитка з симетричними фігурними закінченнями на торцях, повздожнє ребро, фіксація на паску за допомогою чотирьох заклепок із квадратними шайбами та глибокий рельєфний рослинний орнамент. Ширина щитка зазвичай коливається у межах 13–15 мм, а загальна довжина – від 54 до 75 мм. Безпосередньо гачок квадратного перетину, досить простий та без декоративних елементів.

Декор представляє собою глибокий рельєфний рослинний орнамент, а сама застібка-гачок могла покриватися позолотою (**K3-01**, **K3-03**). Цікаво знову відмітити сюжет з тюльпанами (**K3-03**, **K3-04**), який ми зустрічали раніше серед предметів типу 1 (**K1-04**, **K1-05**).

Тип 4. До нього відносяться застібки-гачки зі щитком **K4-01** – **K4-05** (Рис. 5)⁶. Характерними

⁴ Цікаво відмітити повторне використання зламаних, або бракованих застібок-гачків. Так **K2-04** втратила частину гачка, а **K2-06** – закінчення щитку, після чого пару заклепок перенесли всередину щитку.

⁵ На жаль, провести аналіз залишків покриття поки не вдалося, а тому питання щодо його складу залишається відкритим.

⁶ В певній мірі цей тип є продовженням попереднього. І якщо **тип 3** був типологічно досить вузьким, то предмети **типу 4**, на даний момент, представляють собою суміш із кількох близьких груп застібок-гачків зведені разом за браком матеріалу для аналізу. Надалі в цій роботі, при описі раніше опублікованих застібок-гачків зі складною формою та підпрямокутним щитком, ми будемо відносити їх до **типу 4**. Принаймні до того моменту, доки не буде створена більш чітка класифікація.

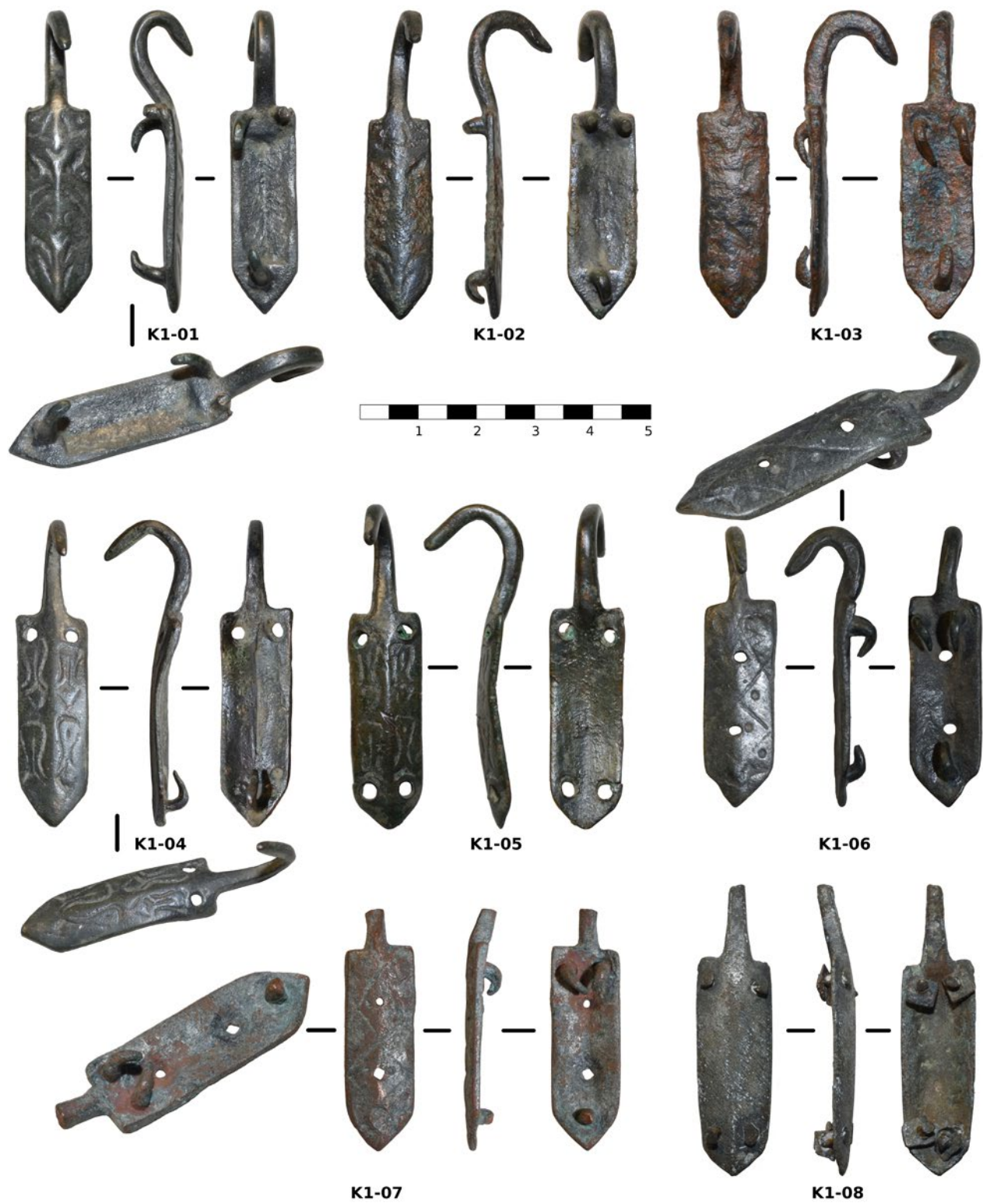

Рис. 1. Застібки-гачки зі щитком першого типу (зібрання НМІУ).

Рис. 2. Застібки-гачки зі щитком другого типу (зібрання НМІУ).

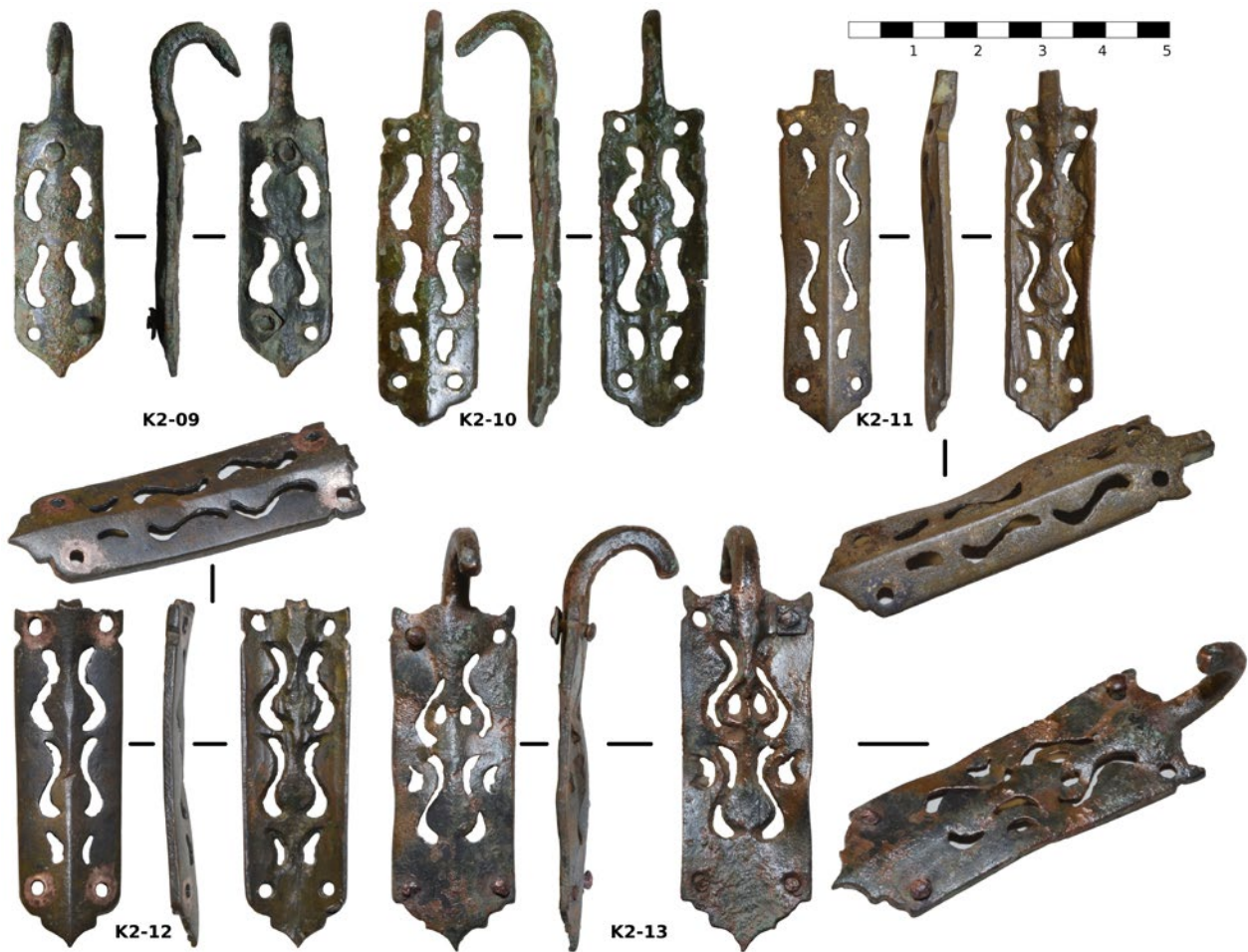

Рис. 3. Застібки-гачки зі щитком другого типу (зібрання НМІУ).

особливостями цього типу є: підпрямокутна форма щитка з фігурними закінченнями на торцях та повздожне ребро⁷. Фіксація на паску могла відбуватися як за допомогою трьох — чотирьох заклепок із квадратними шайбами, так і за допомогою відлитої разом зі щитком шпеньків (K4-02). Варто відмітити, що деякі застібки-гачки могли ремонтуватися, й відлиті шпеньки мінялися на заклепки. Яскравим прикладом цього є K4-01, де головки заклепок грубо перекривають тонкий орнамент на щитку. Ймовірно, на початку система фіксації K4-01 була аналогічною K4-02.

Поверхню щитків міг покривати рельєфний орнамент (K4-01, K4-02), а закінчення

гачків – декоративно прикрашатися (K4-02, K4-03). Тут цікаво відмітити форму закінчення гачка в K4-03, що має на верхній частині невеликий виступ. Таке оформлення гачків характерне для наступного типу застібок-гачків.

Тип 5. До нього відносяться застібки-гачки зі щитком K5-01 – K5-07 (Рис. 6)⁸. Характерними особливостями цього типу є: форма щитка, що нагадує овал або витягнутий прямокутник з заокругленими торцями, повздожне ребро та фіксація на паску за допомогою пари підпаяних петель⁹. На більшості застібок-гачків такі петлі не збереглися, але з внутрішнього боку можна побачити сліди припою (K5-02, K5-04, K5-05), а тому K5-01 є рідкісним цілим взірцем

⁷ Застібка-гачок K4-04 цікава тим, що, ймовірно, мала інше закінчення щитку. Згодом частину щитку з нижніми отворами зрізали, а з залишку сформували хвилясте закінчення.

⁸ Так само як і тип 4, тип 5 являє собою суміш із кількох близьких груп застібок-гачків зведені разом за браком матеріалу для аналізу.

⁹ Винятком є K5-03 яку, у випадку подальшої систематизації, варто винести до іншого типу.

Рис. 4. Застібки-гачки зі щитком третього типу (зібрання НМІУ).

цього типу. На паску зазвичай робили два широкі прорізи, вставляли у них петлі та фіксували їх зі зворотнього боку тонкою смужкою шкіри чи дротом. Аналогічний метод фіксації широко використовувався для фіксації прикрас північнокавказьких наборних поясів XIX–XX ст.

Поверхню щитків міг покривати рельєфний орнамент (K5-01, K5-02, K5-04, K5-07), а закінчення гачків часто декоративно прикрашалися (K5-01, K5-04, K5-05, K5-07). Цікаво відмітити форму закінчення гачка, що має на верхній частині невеликий виступ (K5-04, K5-05, K5-07, а також K4-03). Таке оформлення нагадує голову якоїсь істоти, можливо дракона, сюжет з яким зустрічається і на інших елементах сагайдачного набору, зокрема, на накладках на колчан та налуччя¹⁰.

Застібки-гачки зі щитком K6-01 – K6-04 зібрані на (Рис. 7) не знайшли собі місця серед інших стилістично більш вузьких типів і тимчасово виокремлені в групу без типу.

Застібки-гачки зі щитком із нових надходжень НМІУ

K1-01 (№ ТКВ-20022/1) – застібка-гачок з мідного сплаву була знайдена в Одеській обл.

Вага – 7,5 г, розміри – 51 на 11 мм.

K1-02 (№ ТКВ-20022/2) – застібка-гачок з мідного сплаву була знайдена в Білгород-Дністровському р-ні Одеської обл. Вага – 7 г, розміри – 52 на 12 мм.

K1-03 (№ ТКВ-20022/3) – застібка-гачок з мідного сплаву була знайдена в Білгород-Дністровському р-ні Одеської обл. Вага – 9 г, розміри – 50 на 12 мм.

K1-04 (№ ТКВ-20022/4) – застібка-гачок з мідного сплаву була знайдена в Криму. Вага – 5,8 г, розміри – 52 на 12 мм.

K1-05 (№ ТКВ-20022/5) – застібка-гачок з мідного сплаву була знайдена в Харківській обл. Вага – 7,4 г, розміри – 54 на 13 мм.

K1-06 (№ ТКВ-20022/6) – застібка-гачок з мідного сплаву була знайдена в Одеській обл. Вага – 7,5 г, розміри – 48 на 13 мм.

K1-07 (№ ТКВ-20022/7) – застібка-гачок (з відламаним гачком) з мідного сплаву була знайдена в Білгород-Дністровському р-ні Одеської обл. Вага – 5,8 г, розміри – 42 на 12 мм.

K1-08 (№ ТКВ-20022/8) – застібка-гачок (з відламаним гачком) з мідного сплаву була знайдена в Білгород-Дністровському р-ні Одеської обл. Вага – 5,9 г, розміри – 51 на 13 мм.

¹⁰ В.М. Прокопенко, “Короткий огляд функціональних накладок для підвісу сагайдака з пласким колчаном” – стаття у друці.

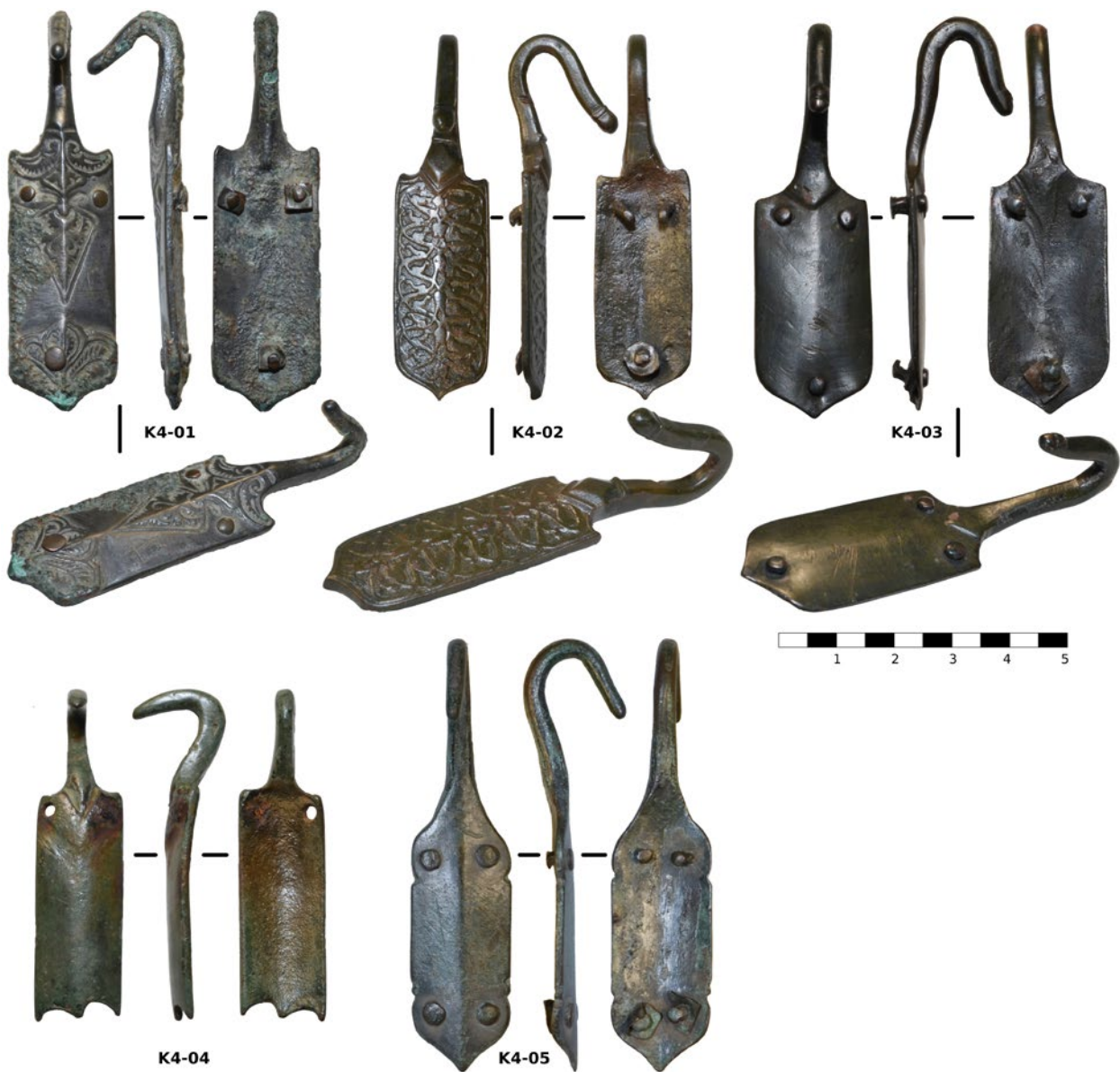

Рис. 5. Застібки-гачки зі щитком четвертого типу (зібрання НМІУ).

K2-01 (№ ТКВ-20022/9) – застібка-гачок з мідного сплаву була знайдена в Полтавській обл. Вага – 8,1 г, розміри – 60 на 14 мм.

K2-02 (№ ТКВ-20022/10) – застібка-гачок з мідного сплаву була знайдена в Дніпропетровській обл. Вага – 8,8 г, розміри – 58 на 14 мм.

K2-03 (№ ТКВ-20022/11) – застібка-гачок з мідного сплаву, місце знахідки невідоме. Вага – 6,6 г, розміри – 53 на 14 мм.

K2-04 (№ ТКВ-20022/12) – застібка-гачок з мідного сплаву із залишками позолоти (?) була знайдена в Білгород-Дністровському р-ні Одеської обл. Вага – 6,1 г, розміри – 45 на 14 мм.

K2-05 (№ ТКВ-20022/13) – застібка-гачок

з мідного сплаву із залишками позолоти (?) була знайдена в Одеській обл. Вага – 9,9 г, розміри – 64 на 15 мм.

K2-06 (№ ТКВ-20022/14) – застібка-гачок (з ушкодженим щитком) з мідного сплаву, місце знахідки невідомо. Вага – 6,5 г, розміри – 44 на 13 мм.

K2-07 (№ ТКВ-20022/15) – застібка-гачок з мідного сплаву із залишками позолоти (?) була знайдена в Одеській обл. Вага – 7,4 г, розміри – 53 на 14 мм.

K2-08 (№ ТКВ-20022/16) – застібка-гачок з мідного сплаву була знайдена в Одеській обл. Вага – 5,8 г, розміри – 54 на 14 мм.

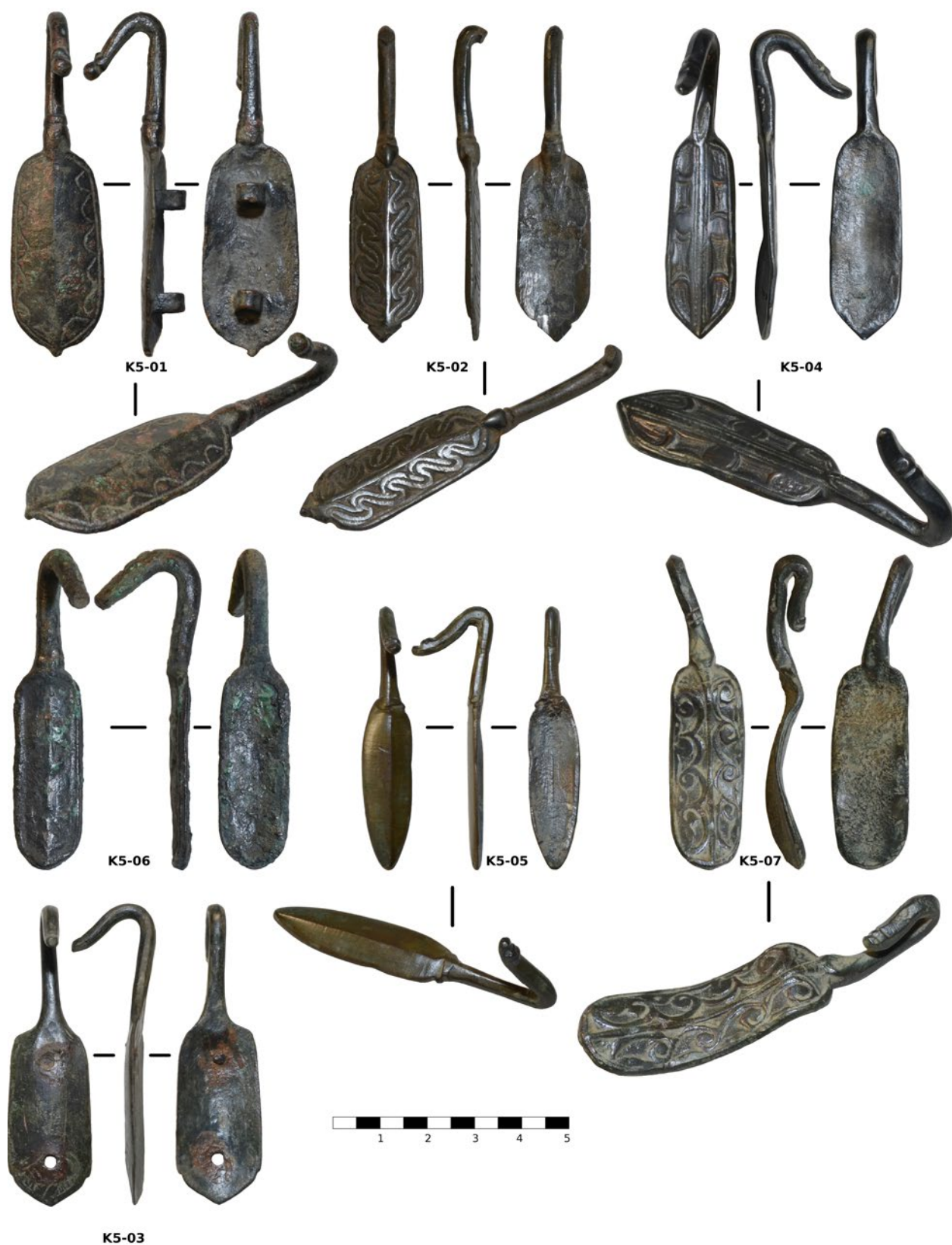

Рис. 6. Застібки-гачки зі щитком п'ятого типу (зібрання НМІУ).

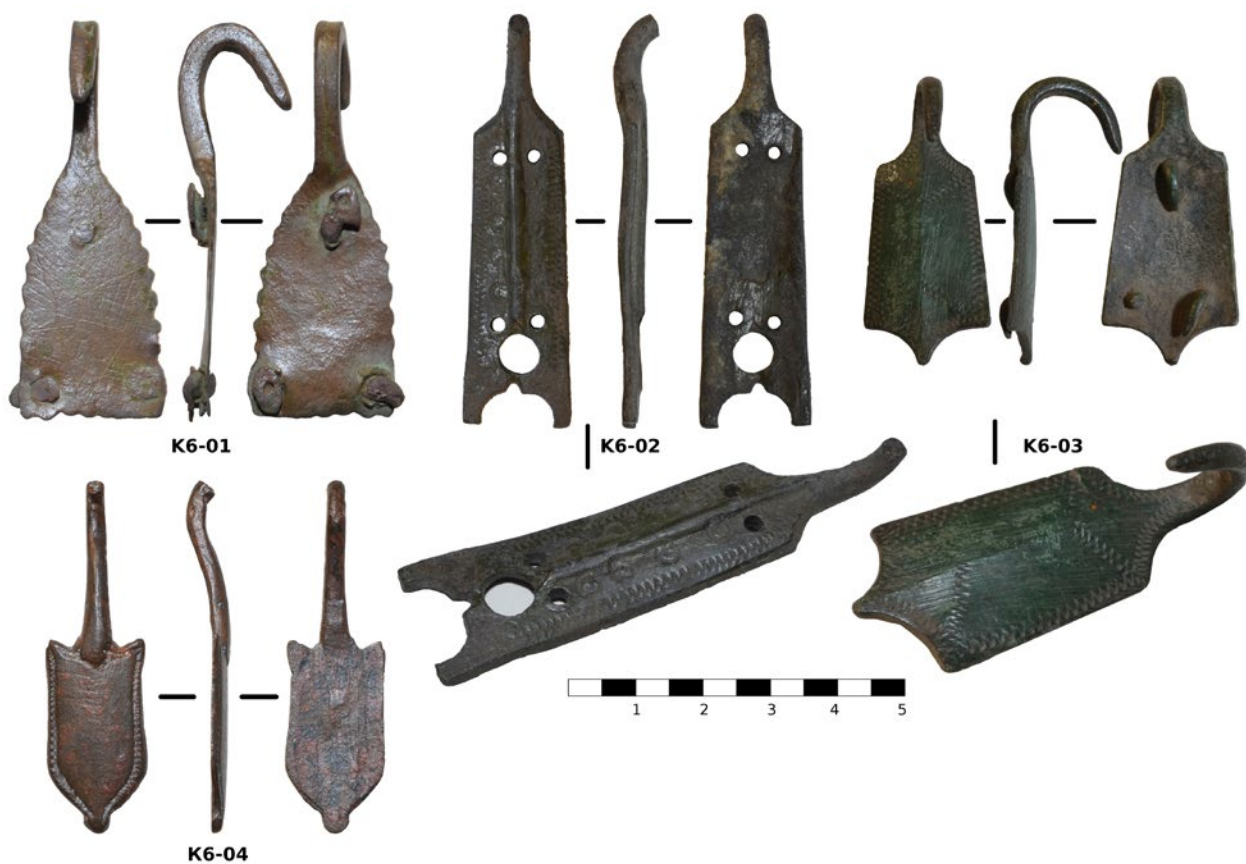

Рис. 7. Застібки-гачки зі щитком різних інших форм (зібрання НМІУ).

K2-09 (№ ТКВ-20022/17) – застібка-гачок з мідного сплаву із залишками позолоти (?) була знайдена в Криму. Вага – 6,1 г, розміри – 54 на 14 мм.

K2-10 (№ ТКВ-20022/18) – застібка-гачок з мідного сплаву із залишками позолоти (?) була знайдена в Полтавській обл. Вага – 8,5 г, розміри – 60 на 16 мм.

K2-11 (№ ТКВ-20022/19) – застібка-гачок (з відламаним гачком) з мідного сплаву із залишками позолоти (?) була знайдена в Білгород-Дністровському р-ні Одеської обл. Вага – 7,9 г, розміри – 55 на 14 мм.

K2-12 (№ ТКВ-20022/20) – застібка-гачок (з відламаним гачком) з мідного сплаву із залишками позолоти (?) була знайдена в Білгород-Дністровському р-ні Одеської обл. Вага – 7,8 г, розміри – 53 на 15 мм.

K2-13 (№ ТКВ-20022/21) – застібка-гачок з мідного сплаву була знайдена в Саратовському р-ні Одеської обл. Вага – 11,9 г, розміри – 64 на 19 мм.

K3-01 (№ ТКВ-20022/22) – застібка-гачок з мідного сплаву із залишками позолоти (?) була знайдена в Криму. Вага – 19 г, розміри – 75 на 15 мм.

K3-02 (№ ТКВ-20022/23) – застібка-гачок з мідного сплаву була знайдена в Саратовському р-ні Одеської обл. Вага – 7,5 г, розміри – 54 на 14 мм.

K3-03 (№ ТКВ-20022/24) – застібка-гачок (з відламаним гачком) з мідного сплаву із залишками позолоти (?) була знайдена в Чернігівській обл. Вага – 9,5 г, розміри – 62 на 13 мм.

K3-04 (№ ТКВ-20022/25) – застібка-гачок з мідного сплаву був знайдений в Чернігівській обл. Вага – 10 г, розміри – 66 на 14 мм.

K4-01 (№ ТКВ-20022/26) – застібка-гачок з мідного сплаву була знайдена в Хмельницькій обл. Вага – 13,7 г, розміри – 66 на 18 мм.

K4-02 (№ ТКВ-20022/27) – застібка-гачок з мідного сплаву була знайдена в Одеській обл. Вага – 13,2 г, розміри – 62 на 17 мм.

K4-03 (№ ТКВ-20022/28) – застібка-гачок

№1 (2019)

з мідного сплаву була знайдена в Білгород-Дністровському р-ні Одеської обл. Вага – 16,3 г, розміри – 71 на 21 мм.

К4-04 (№ ТКВ-20022/29) – застібка-гачок (з відламаним (?) закінченням щитку) з мідного сплаву була знайдена в Одеській обл. Вага – 8,2 г, розміри – 55 на 14 мм.

К4-05 (№ ТКВ-20022/30) – застібка-гачок з мідного сплаву була знайдена в Хмельницькій обл. Вага – 13,7 г, розміри – 79 на 18 мм.

К5-01 (№ ТКВ-20022/31) – застібка-гачок з мідного сплаву була знайдена в Криму. Вага – 13,7 г, розміри – 70 на 19 мм.

К5-02 (№ ТКВ-20022/32) – застібка-гачок (з відламаним гачком) з мідного сплаву була знайдена в Одеській обл. Вага – 7,5 г, розміри – 67 на 17 мм.

К5-03 (№ ТКВ-20022/33) – застібка-гачок з мідного сплаву, місце знахідки невідоме. Вага – 7,8 г, розміри – 62 на 18 мм.

К5-04 (№ ТКВ-20022/34) – застібка-гачок з мідного сплаву була знайдена в Криму. Вага – 11,6 г, розміри – 65 на 15 мм.

К5-05 (№ ТКВ-20022/35) – застібка-гачок з мідного сплаву була знайдена в Одеській обл. Вага – 6 г, розміри – 56 на 11 мм.

К5-06 (№ ТКВ-20022/36) – застібка-гачок з мідного сплаву була знайдена в Харківській обл. Вага – 15,2 г, розміри – 67 на 15 мм.

К5-07 (№ ТКВ-20022/37) – застібка-гачок з мідного сплаву була знайдена в Криму. Вага – 12 г, розміри – 65 на 16 мм.

К6-01 (№ ТКВ-20022/38) – застібка-гачок з мідного сплаву була знайдена в Одеській обл. Вага – 9,4 г, розміри – 54 на 22 мм.

К6-02 (№ ТКВ-20022/39) – застібка-гачок (з відламаним гачком) з мідного сплаву була знайдена в Донецькій обл. Вага – 10,4 г, розміри – 61 на 16 мм.

К6-03 (№ ТКВ-20022/40) – застібка-гачок з мідного сплаву була знайдена поблизу села Бушеве Рокитнянського р-ну Київської обл. Вага – 5 г, розміри – 41 на 19 мм.

К6-04 (№ ТКВ-20022/41) – застібка-гачок (з відламаним гачком) з мідного сплаву була знайдена в Білгород-Дністровському р-ні Одеської обл. Вага – 5,7 г, розміри – 51 на 15 мм.

Рамкові застібки гачки.

До них відносяться застібки-гачки **РК-01** – **РК-03** (Рис. 8). Вони могли виготовлятися як із мідного сплаву (**РК-01**, **РК-02**), так із заліза (**РК-03**). Ширина рамки маркує ширину пасків, яка коливається від 20 до 30 мм.

РК-01 яскраво ілюструє підхід до декору литих застібок цього типу. Перехід між широкою рамкою та гачком має складну форму, що нагадує бутон квітки, прикрашений прорізним орнаментом та позолотою.

З іншого боку, залізна застібка-гачок **РК-03** є типовим прикладом простих залізних гачків, що можна побачити, порівнюючи її з відомими археологічними знахідками (**РК-14** – **РК-17**). Переважна більшість залізних застібок-гачків XVI–XVII ст. відносяться саме до рамкового типу, що зумовлено їх простою конструкцією. Їх викувували із довгої пласкої пластинки, яку вигинали у прямокутну рамку, а зведені кінці скувували разом, формуючи таким чином гачок.

Рамкові застібки-гачки із нових надходжень НМІУ

РК-01 (№ ТКВ-20022/42) – застібка-гачок з мідного сплаву із залишками позолоти (?) була знайдена в Криму. Вага – 6,2 г, розміри – 40 на 19 мм.

РК-02 (№ ТКВ-20022/43) – застібка-гачок з мідного сплаву була знайдена в Сумській обл. Вага – 12 г, розміри – 44 на 30 мм.

РК-03 (№ ТКВ-20022/44) – залізна застібка-гачок була знайдений в Полтавській обл. Вага – 11,2 г, розміри – 56 на 21 мм.

Іконографія та доступні для дослідження горизонтальні застібки-гачки

В цьому розділі викладений результат аналізу іконографічних джерел, музейних колекцій та літератури щодо наявності серед них горизонтальних застібок-гачків. В першому наближенні ми не надаємо детального опису цих застібок-гачків, за винятком тих предметів, для яких такий опис вже був зроблений, залишаючи цю роботу на наступний етап дослідження.

Застібки-гачки зі щитком у більшості випадків дійшли до нашого часу у складі підвісів сагайдачних

Рис. 8. Рамкові застібки-гачки (зібрання НМІУ).

комплектів, де вони відігравали роль основної застібки, але також помітна їх кількість використовувалась і в якості застібок шабельних портупей.

Тут цікаво відмітити розташування таких застібок по поясі. Так, на сагайдаках вони завжди знаходяться на правому боці поясу, зі сторони колчану (Рис. 9), а на шабельних портупей ми можемо їх побачити вже з лівого боку. Переважна більшість портупей, що дійшли до нашого часу, датовані XVII—XVIII ст., а тому іконографічні джерела можуть якісно доповнити музейні артефакти і дозволити оцінити особливості розташування застібок в XV—XVI ст. На жаль,

горизонтальні застібки-гачки майже непомітні на портретному живописі, оскільки сховані під пасками та тканими поясами, але в деяких випадках ми можемо виокремити їх зображення.

На початку варто відмітити малюнок, зроблений італійським художником Антоніо Пізанелло під час візиту візантійського імператора Іоанна VIII Палеолога у Флоренцію в 1437—1439 рр. Серед його замальовок є і малюнок шаблі з портупейним підвісом, у якому в якості основної застібки зображена горизонтальна застібка-гачок на лівому боці поясу (зібрання ЧХІ, № 1961.331R)¹¹. Якість малюнка не дозволяє

¹¹ D. Alexander, "Pisanello's hat. The costume and weapons depicted in Pisanello's medal for John VIII Palaeologus. A discussion of the saber and related weapons," *Gladius* XXIV (2004): 136, <http://dx.doi.org/10.3989/gladius.2004.40>; "Sketches of the Emperor John VIII Palaeologus, a Monk, and a Scabbard," The Art Institute of Chicago, accessed December 10, 2018, <http://www.artic.edu/aic/collections/artwork/113568>

Рис. 9. Сагайдачні комплекти XVII ст. з застібками-гачками (з комплектів наведені лише колчани):

(а) – КЗ-05, за Ф.Г. Солнцевим; (б) – К5-09, за Ф.Г. Солнцевим;

(в) – PK-08 (© The Royal Armoury, Stockholm); (г) – PK-09 (© The Royal Armoury, Stockholm).

роздивитися деталі застібки і віднести її до рамкової або застібки зі щитком, але наявність саме горизонтальної застібки-гачка безсумнівна. Другим раннім ілюстративним джерелом є картина «Воскресіння Христа», яка була написана Джованні Белліні в 1479 року (зібрання БКГ)¹². В правій частині картини зображений вояк на поясі якого висить шабля. Португейний пояс досить гарно промальований і можна відмітити

як прості кільця замість розподільників, так і рамковий горизонтальний гачок на лівому боці поясу. Хоча ці два ілюстративних джерела виходять за рамки хронологічних меж статті, вони мають важливе значення оскільки показують наявність традиції розташування застібки-гачка з лівого боку португейного поясу принаймні з XV ст.

Портретний живопис наступних трьох століть

¹² “Resurrection of Christ. Fragment II,” Arthive, accessed December 10, 2018, https://arthive.com/giovannibellini/works/234646-Resurrection_of_Christ_Fragment_II

Рис. 10. Портрети на яких зображені шабельні портупеї з горизонтальною застібною-гачком:
 (а) – портрет кінця XVI ст. угорського шляхтича Даніеля Кюбінїї (© Oravská galéria);
 (б) – портрет XVIII ст. сотника Богацької сотні Миргородського полку Андрія Стефановича, за Д.В. Тоїчкіним.

створив широке поле для аналізу і нам вдалося знайти ще два портрети з горизонтальними застібками-гачками. Одним з них є портрет угорського шляхтича Даніеля Кюбінїї, написаний Мартіном Кобером у 1595 р. (зібрання МГДК, № О168)¹³ (Рис. 10, а), а другий – портрет XVIII ст. сотника Богацької сотні Миргородського полку Андрія Стефановича (зібрання МКМ)¹⁴ (Рис. 10, б).

В обох випадках горизонтальна застібка-гачок знаходиться з лівого боку, а на правому боці поясу зображені отвори для фіксації гачка. Останні додатково посилені «проймами» – фігурними накладками з круглим отвором, які не дають гачку деформувати та рвати отвори

на паску¹⁵. Цікаво відмітити й те як носили ці пояси: так, на портреті Даніеля Кюбінїї вільний кінець паску протягувався та, ймовірно, закладався під пояс, а на портреті Андрія Стефановича він вільно звисає.

Щодо матеріальних артефактів, то при підготовці статті в літературі поки було знайдено інформацію про п'ять шабельних портупейних комплектів з горизонтальними застібками-гачками: дві портупеї з застібками-гачками зі щитком (К4-10, К6-10) та три з рамковими застібками-гачками (РК-11, РК-12, РК-13). Застібки-гачки на портупях К4-10, РК-11 та РК-12, що датовані XVI ст., також розташовані з лівого

¹³ “Marcin Kober – Portrét Daniela Kubínyiho,” Web umenia, accessed December 10, 2018, https://www.webumenia.sk/en/dielo/SVK:OGD.O_168

¹⁴ Д.В. Тоїчкін, *Козацька шабля XVII-XVIII ст.: історико-зброєзнавче дослідження* (Київ: Стило, 2007), 219, 340.

¹⁵ Прокопенко, “Сабельный портупейный подвес с крючком-застежкой,” 184.

Рис. 11. Шабельні підвіси з горизонтальною застібкою-гачком:

(а) – К4-10, за Ф.Г. Солнцевим; (б) – К6-10 (© The Palace Museum); (в) – РК-12, за Béla Pósta.

боку поясу (Рис. 11, а, в), але застібка на портупейі XVIII ст. **К6-10** вже заходиться з правого боку (Рис. 11, б)¹⁶. Портупея XVI ст. **РК-13** пошкоджена і, ймовірно, була невдало реконструйована. Ми вважаємо, що в ній гачок також розташовувався з лівого боку, що впливає з наявності короткого фрагменту шкіряного паску між гачком та розподільником.

Загалом складається цікава ситуація з розділеннями положення застібки-гачка на поясі в залежності від функціонального призначення підвісу: на колчанах вони розташовані з правого боку, а на шабельних портупейях з лівого. Ймовірно це можна пояснити тим, що вершник одночасно носив обидва підвіси, і така різниця в положенні застібки давала йому змогу навпаки визначити, який саме пояс зараз треба швидко розстебнути.

Застібки-гачки зі щитком у складі підвісу сагайдачних комплектів та колчанів

К3-05 – сагайдак «Великого наряду» царя Михайла Федоровича Романова, виготовлений майстром Фролко в 1633 р. (зібрання ЗПМК, № Ор-145/1-4) (Рис. 9, а)¹⁷. Застібку-гачок за формою можна віднести до **типу 3**.

К3-06 – сагайдак першої половини XVII ст. царя Михайла Федоровича Романова (зібрання ЗПМК)¹⁸. Застібку-гачок за формою можна віднести до **типу 3**.

К4-05 – сагайдак царя Олексія Михайловича Романова, виготовлений майстром Дмитром Астафевим в 1666 р. (зібрання ЗПМК)¹⁹. Застібку-гачок за формою можна віднести до **типу 4**.

К4-06 – сагайдак царя Олексія Михайловича Романова виготовлений майстром Прокофієм Андреевим в 1673 р. (зібрання ЗПМК,

¹⁶ Цей виняток можна пояснити нівелюванням старих традицій в конструкції шабельних портупейі XVIII ст.

¹⁷ А.К. Левыкин и И.А. Комаров состав. *Государева оружейная палата. Сто предметов из собрания Российских императоров* (СПб.: Атлант, 2002), 220-221, 361, 362; Ф.Г. Солнцев, *Древности Российского государства, изданные по высочайшему повелению государя императора Николая I. Отделение III. Броня, оружие, кареты и конская сбруя* (Москва: тип. Августа Семена, 1853), 130, 131; Ф. Г. Солнцев, *Древности Российского государства, изданные по высочайшему повелению государя императора Николая I. Отделение III. Альбом* (Москва: тип. Августа Семена, 1853), № 127, 128.

¹⁸ Е.В. Тихомирова и Т.В. Маргынова, *Золотой век русского оружейного искусства: царское оружие и конское убранство XVII века* (Москва: Восхождение, 1993).

¹⁹ Тихомирова, *Золотой век русского оружейного искусства*.

№ Ор-4470/1-2)²⁰. Застібку-гачок за формою можна віднести до **типу 4**.

К4-07 – османський сагайдак XVII ст. із колекції графа Шереметьєва (зібрання ДЕ, № В.О.-1809)²¹. Застібку-гачок за формою можна віднести до **типу 4**.

К4-08 – османський сагайдак кінця XVI ст. (зібрання ТПД, № Y179), дарунок Кристіану II, курфюрсту Саксонії²². Незвично короткий щиток застібки-гачка не має близьких аналогів серед розглянутих вище зразків, але його можна віднести до **типу 4**.

К4-09 – османський сагайдак початку XVII ст. (зібрання ТПД, № Y181)²³. Застібку-гачок за формою можна віднести до **типу 4**.

К5-08 – сагайдак XVII ст. із зібрання Галаганів з родинного маєтку в с. Сокиринці (зібрання ПКМ, № 10415)²⁴. Застібка-гачок за формою та методом фіксації нагадує **К5-03**.

К5-09 – сагайдак «Великого наряду» царя Михайла Федоровича Романова, виготовлений в Срібному приказі в 1627-1628 рр. (зібрання ЗПМК, № Ор-144/1-4) (Рис. 9, б)²⁵. Застібку-гачок за формою можна віднести до **типу 5**.

К5-10 – черкеський колчан 1820–1825 рр. (зібрання ДЕ, № В.О.-688)²⁶. Застібку-гачок

за формою можна віднести до **типу 5**.

К5-11 – османський сагайдак XVII ст. (зібрання ТПД, № Y195)²⁷. Застібку-гачок за формою можна віднести до **типу 5**.

К5-12 – московський сагайдак XVII ст. (зібрання FAFC, № R-777 та R-778)²⁸. Застібку-гачок за формою можна віднести до **типу 5**.

К6-05 – сагайдак XVII ст. (зібрання НМК, № MDR ND 1470/1 та 1470/2)²⁹. Застібка-гачок із трикутним щитком віддалено нагадує **К6-01**.

К6-06 – османський сагайдак XVIII ст. (зібрання ДЕ, № В.О.-690)³⁰. Нестандартна широка застібка-гачок із трикутним щитком нагадує **К6-03**.

К6-07 – черкеський сагайдак 1820–1825 рр. (зібрання ДЕ, № В.О.-684)³¹. Застібка-гачок вивернута на фотографії таким чином, що нам важко оцінити форму її щитка.

К6-08 – османський сагайдак 1550 рр. (зібрання МІМ, № С8 та С8а)³². Застібка-гачок вивернута на фотографії таким чином, що нам важко оцінити форму її щитка.

К6-09 – московський сагайдак першої половини XVII ст. (зібрання КС, № 7746 та 7747)³³. Застібка-гачок вивернута на фотографії таким чином, що нам важко оцінити форму її щитка.

²⁰ Y. Miller, *Russian Arms and Armour* (Leningrad: Avrova, 1982), pl. 24-28.

²¹ Э.Э. Ленц, *Опись собрания оружия графа С.Д. Шереметева* (СПб.: тип. М. Стасюлевича, 1895), 98-100, XVI; “Колчан,” Государственный Эрмитаж, дата обращения Декабрь 10, 2018, <http://www.hermitagemuseum.org/wps/portal/hermitage/digital-collection/15.+weapons%2c+armor/489674>

²² H. Schuckelt, *Die Türckische Cammer: Sammlung orientalischer Kunst in der kurfürstlich-sächsischen Rüstammer Dresden* (Dresden: Sandstein Verlag, 2010), 113.

²³ Schuckelt, *Die Türckische Cammer*, 128.

²⁴ В. Недак, *Україна – козацька держава: Ілюстрована історія українського козацтва у 5175 фотосвітлинах* (Київ: Емма, 2004), 94.

²⁵ Miller, *Russian Arms and Armour*, pl. 22; Тихомирова, *Золотой век русского оружейного искусства*; Левыкин, *Государева оружейная палата*, 214-217, 359, 360; Солнцев, *Древности Российского государства*, 124-127; Солнцев, *Древности Российского государства*, Альбом, № 123, 124.

²⁶ Y.A. Miller, *Kaukasische Vaben fra Eremitagemuseet, Skt. Petersburg. Caucasian Arms from the State Hermitage Museum* (St. Petersburg. – Næstved: Devantier, 2004), 186, 331.

²⁷ Schuckelt, *Die Türckische Cammer*, 148.

²⁸ M. Bashir, *The Arts of the Muslim Knight: The Furusiyya Art Foundation Collection* (Milano: Skira, 2008), 387.

²⁹ J. Gutowski, *Broń i uzbrojenie Tatarów* (Warszawa: Fundacja Res Publica Multiethnica, 1997), 59, 108, 109.

³⁰ “Налуч,” Государственный Эрмитаж, дата обращения Декабрь 10, 2018, <http://www.hermitagemuseum.org/wps/portal/hermitage/digital-collection/15.+weapons%2c+armor/516515>

³¹ Miller, *Kaukasische Vaben fra Eremitagemuseet*, 187, 331.

³² “Kunsthistorisches Museum: Köcher: Pfeilköcher” (1), Kunsthistorisches Museum, accessed December 10, 2018, www.khm.at/de/object/64c3f779e5/

³³ “LSH | Pilkoger Ryssland,” LSH, accessed December 10, 2018, <http://emuseumplus.lsh.se/eMuseumPlus?service=ExternalInterfac&module=collection&objectId=44336&viewType=detailView>

Рис. 12. Археологічні знахідки горизонтальних застібок-гачків: (а) – К2-14, за А.Л. Якобсоном; (б) – К4-11, за Д. Куштаном; (в) – К5-13, за В.Х. Тменовим; (г) – РК-18, за С. Пустоваловим.

Застібки-гачки зі щитком у складі портупейних шабельних комплектів

К4-10 – шабля з портупейним комплектом першої половини XVI ст., що належала князю Федору Михайловичу Мстиславському (зібрання ЗПМК, № Ор-205/1-3 (2732167)) (Рис. 11, а)³⁴. Застібку-гачок за формою можна віднести до **типу 4**.

К6-10 – «шабля-чечуга» XVIII ст. (зібрання МГ), що була подарована циньському імператору Цяньлуну (р.ж. 1735–1795 рр.) калмицькими феодалами, які відкочували з Волги до Ілі на початку 70-х років XVIII ст. (Рис. 11, б)³⁵. Застібка-гачок вивернута на фотографії таким чином, що нам важко оцінити форму її щитка.

Рамкові застібки-гачки у складі підвісу сагайдачних комплектів та колчанів

РК-04 – османський сагайдак кінця

XVI – початку XVII ст. (зібрання МГК, № КР В XVII.350/1 та 351/1)³⁶. Залізна рамкова застібка-гачок аналогічна **РК-03**.

РК-05 – татарський колчан початку XVII ст. (зібрання ЗПМК, № Ор-4479/1-2)³⁷. Дипломатичний дарунок від кримського хана Джанібек Герая царю Михайлу Федоровичу Романову (переданий татарським посольством 10 червня 1616 р.). Проста трикутна форма застібки-гачка не має близьких аналогів серед розглянутих вище зразків.

РК-06 – османський сагайдак XVI ст. (зібрання ТПД, № Y177)³⁸. Форма застібки-гачка не має близьких аналогів серед розглянутих вище зразків, але вона схожа на застібки **РК-07**, **РК-11** та **РК-12**.

РК-07 – московський сагайдак 1570–1580 рр. (зібрання МІМ, № С9 та С9а)³⁹. Форма застібки-гачка не має близьких аналогів серед

³⁴ Э.Г. Аствацатурян, *Турецкое оружие в собрании Государственного исторического музея* (СПб.: Атлант, 2002), 85-88; Левыкин, *Государева оружейная палата*, 140-143, 331, 332; Солнцев, *Древности Российского государства*, 82, 83; Солнцев, *Древности Российского государства, Альбом*, № 88, 89;

³⁵ Л.А. Бобров и Ю.С.Худяков, *Вооружение и тактика кочевников Центральной Азии и Южной Сибири в эпоху позднего Средневековья и раннего Нового времени (XV — первая половина XVIII в.)* (СПб.: Филологический факультет СПбГУ, 2008), 281, 282; *Gugong Bowuyuan Cang Wenwu Zhenpin Quanji 56: Qing gong wu bei. The Complete Collection of Treasures of the Palace Museum, Beijing 56: Armaments and Military Provisions* (Palace Museum, Beijing – Hong Kong, 2008), 142, 143.

³⁶ "Pfeilköcher," *Katalog der Osmanischen Waffen der Museumslandschaft Hessen Kassel*, accessed December 10, 2018, <http://turcica.museum-kassel.de/200367/>

³⁷ "Колчан. Начало XVII в.," *Музеи Московского кремля*, дата обращения Декабрь 10, 2018, <https://collectiononline.kreml.ru/iss2/items?info=1048>

³⁸ Schuckelt, *Die Türckische Cammer*, 64, 65.

³⁹ "Kunsthistorisches Museum: Köcher: Pfeilköcher" (2), *Kunsthistorisches Museum*, accessed December 10, 2018, www.khm.at/de/object/9be5bb3d65/

розглянутих вище зразків, але вона схожа на застібку **РК-06**, **РК-11** та **РК-12**.

РК-08 – московський сагайдак першої половини XVII ст. (зібрання КС, № 7742 та 7743) (Рис. 9, в)⁴⁰. Застібка-гачок за формою нагадує **РК-01**, але без прорізного орнаменту.

РК-09 – сагайдак XVII ст. (зібрання КС, № 7119 та 7120) (Рис. 9, г)⁴¹. Форма застібки-гачка не має близьких аналогів серед розглянутих вище зразків, але вона схожа на **РК-02** та **РК-10**.

РК-10 – колчан XVII ст. (зібрання КС, № 7794)⁴². Форма застібки-гачка не має близьких аналогів серед розглянутих вище зразків, але вона схожа на **РК-02** та **РК-09**.

Рамкові застібки-гачки у складі портупейних шабельних комплектів

РК-11 – угорська шабля XVI ст., що належала ерцгерцогу Фердинанду II (р.ж. 1529–1595 рр.) (зібрання НМУ, № 55.3236)⁴³. Форма застібки-гачка не має близьких аналогів серед розглянутих вище зразків, але вона схожа на застібку **РК-06**, **РК-07** та **РК-12**.

РК-12 – угорська шабля XVI ст., що була віднайдена в крипті собору м. Алба-Юлія (Рис. 11, в)⁴⁴. Форма застібки-гачка не має близьких аналогів серед розглянутих вище зразків, але вона схожа на застібку **РК-06**, **РК-07** та **РК-11**.

РК-13 – османська шабля XVI ст., подарунок Кристіану II курфюрсту Саксонії від імператора Рудольфа II Габсбурга (зібрання ТПД, № Y39)⁴⁵.

Гачок за формою нагадує **РК-01**.

На жаль, описаних археологічних знахідок горизонтальних застібок-гачків відносно мало і на момент написання статті в літературі вдалося віднайти лише дев'ять предметів.

Археологічні знахідки застібок-гачків зі щитком

К2-14 – застібка-гачок XVI–XVII ст. була знайдена в Херсонесі Таврійському (Крим) (зібрання XIAM, № 5629) (Рис. 12, а)⁴⁶. Застібку-гачок за формою можна віднести до **типу 2**.

К4-11 – застібка-гачок була знайдена в середмісті Черкас (Україна) по вул. Смілянській, 2, в заповненні господарчої ями початку XVII ст. Вона має розміри 8.5 на 1.7 см і прикрашена рельєфним рослинним орнаментом, що заповнений емаллю жовтого та синього кольорів. По кутам щитку розташовані чотири отвори під заклепки (зібрання ЧОКМ) (Рис. 12, б)⁴⁷. Застібку-гачок за формою можна віднести до **типу 4**.

К4-12 – щиток від застібки-гачка XVI–XVIII ст. (зібрання МЗКП, № ГМЗ-КП-161/29 або А-122/29)⁴⁸. Щиток застібки-гачка за формою можна віднести до **типу 4**.

К5-13 – застібка-гачок XVI–XVIII ст. була знайдена в склепі № 4 поблизу с. Уакац (Північна Осетія, Росія) (Рис. 12, в)⁴⁹. Застібку-гачок за формою можна віднести до **типу 5**.

Археологічні знахідки рамкових застібок-гачків

РК-14 – залізна рамкова застібка-гачок

⁴⁰ “LSH | Pilkoger” (1), LSH, accessed December 10, 2018, <http://emuseumplus.lsh.se/eMuseumPlus?service=ExternalInterface&module=collection&objectId=44332&viewType=detailView>

⁴¹ “LSH | Pilkoger” (2), LSH, accessed December 10, 2018, <http://emuseumplus.lsh.se/eMuseumPlus?service=ExternalInterface&module=collection&objectId=43726&viewType=detailView>

⁴² “LSH | Pilkoger” (3), LSH, accessed December 10, 2018, <http://emuseumplus.lsh.se/eMuseumPlus?service=ExternalInterface&module=collection&objectId=44383&viewType=detailView>

⁴³ S.T. Kovács, *Splendeur de l'armurerie hongroise* (Bruxelles: Jaspeart, 1999), 68, 119; F. Temesvary, *Waffenschatze und Prunkwaffen in Ungarischen Nationalmuseum* (Budapest: Helikon Verlag, 1992), 34.

⁴⁴ Béla Pósta, *A gyulafehérvári székesegyház sírleletei* (Kolozsvár, 1918), 116.

⁴⁵ Schuckelt, *Die Türckische Cammer*, 116.

⁴⁶ А.Л. Якобсон, *Материалы и исследования по археологии СССР. № 17, “Средневековый Херсонес (XII–XIV вв.)”* (М.-Л.: Изд-во Академии наук СССР, 1950), 277.

⁴⁷ Д. Куштан, та В. Ластовський, *Археологія та рання історія Черкас* (Київ–Черкаси: Ін-т археології НАН України, 2016), 88.

⁴⁸ “Накладка,” Государственный каталог Музейного фонда Российской Федерации, дата обращения Декабрь 10, 2018, <http://goskatalog.ru/portal/#/collections?id=3991606>

⁴⁹ В.Х. Тменов, “Два склепа из селения Уакац,” в *Новые материалы по археологии Кавказа в древности и средневековье*, отв. ред. В.А. Кузнецов (Орджоникидзе. 1986), 142-153.

№1 (2019)

XVI—XVII ст. (зібрання МЗКП, № ГМЗ-КП-85/7 або ТД-80/7)⁵⁰. Всі чотири застібки із зібрання МЗКП можна віднести до однієї вузької відособленої групи.

РК-15 – залізна рамкова застібка-гачок XVI—XVII ст. (зібрання МЗКП, № ГМЗ-КП-31/52 або ТД-29/52)⁵¹.

РК-16 – залізна рамкова застібка-гачок XVI—XVII ст. (зібрання МЗКП, № ГМЗ-КП-299/111 або А-124/111)⁵².

РК-17 – залізна рамкова застібка-гачок XVI—XVII ст. (зібрання МЗКП, № ГМЗ-КП-299/110 або А-124/110)⁵³.

РК-18 – залізна (?) рамкова застібка-гачок XVI ст., що була знайдена на о. Байда (м. Запоріжжя, Україна) (Рис. 12, г)⁵⁴.

Отже, можна зробити коротке резюме викладеного матеріалу. Основою статті є опис колекції

горизонтальних застібок-гачків із зібрання НМІУ. Предмети з цієї колекції були розділені на морфологічні групи, але враховуючи обмежену кількість матеріалу, цей поділ можна вважати попереднім і таким, що потребує подальшої роботи над уточненням меж груп та виокремлення нових типів. Також був зроблений короткий огляд сагайдачних та портупейних підвісів, де горизонтальні застібки-гачки відіграють роль основної застібки. Також були віднайдені введені у науковий обіг археологічні знахідки.

Загалом ця стаття є проміжною публікацією, і її логічне завершення планується в другій частині. Сподіваємося, що за час підготовки другої частини статті ця публікація приверне увагу музейних співробітників та археологів до теми застібок-гачків, і ми зможемо створити виважену їх класифікацію.

Скорочення

FAFC	Приватне зібрання The Furusiyya Art Foundation Collection.
БКГ	Берлінська картинна галерея (нім. Gemäldegalerie), м. Берлін, Німеччина.
ДЕ	Державний Ермітаж, м. Санкт-Петербург, Росія.
ЗПМК	Збройова палата Московського Кремля, м. Москва, Росія.
КЗВ	Королівський замок на Вавелі — Державне зібрання мистецтва (пол. Zamek Królewski w Wawelu – Państwowe Zbiory Sztuki), м. Вавель, Польща.
КС	Королівська скарбниця (швед. Livrustkammaren), м. Стокгольм, Швеція.
МГДК	Мистецька галерея міста Долни Кубін (слов. Oravská galéria), Словаччина.
МГК	Музей землі Гессен Кассель (нім. Museumslandschaft Hessen Kassel), м. Кассель, Німеччина.
МГ	Музей Гугун. Заборонене місто, м. Пекін, Китай.
МЗКП	Музей-заповідник «Куликове поле», Тульська обл., Росія.
МКМ	Миргородський краєзнавчий музей, м. Миргород, Україна.
МІМ	Музей історії мистецтв (нім. Kunsthistorisches Museum), м. Відень, Австрія.
НМІУ	Національний музей історії України, м. Київ, Україна.
НМК	Національний музей в Кракові (пол. Muzeum Narodowe w Krakowie), м. Краків, Польща.
НМУ	Національний музей Угорщини (угор. Magyar Nemzeti Múzeum), м. Будапешт, Угорщина.

⁵⁰ “Крюк колчаный” (1), Государственный каталог Музейного фонда Российской Федерации, дата обращения Декабрь 10, 2018, <http://goskatalog.ru/portal/#/collections?id=729058>

⁵¹ “Крюк колчаный” (2), Государственный каталог Музейного фонда Российской Федерации, дата обращения Декабрь 10, 2018, <http://goskatalog.ru/portal/#/collections?id=715482>

⁵² “Крюк колчаный” (3), Государственный каталог Музейного фонда Российской Федерации, дата обращения Декабрь 10, 2018, <http://goskatalog.ru/portal/#/collections?id=4276732>

⁵³ “Крюк колчаный” (4), Государственный каталог Музейного фонда Российской Федерации, дата обращения Декабрь 10, 2018, <http://goskatalog.ru/portal/#/collections?id=4276706>

⁵⁴ С. Пустовалов, “Комплекс озброєння ранньої козацької доби за матеріалами розкопок на о. Байда,” *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні* 20 (2011): 151.

ПКМ	Прилуцький краєзнавчий музей імені В. І. Маслова, м. Прилуки, Україна.
ТМ	Торунський музей (пол. Muzeum Okręgowo w Toruniu), м. Торунь, Польща.
ТПД	Турецька палата, що входить до складу Дрезденської Збройової палати (нім. Türkische Sammer), м. Дрезден, Німеччина.
ХІАМ	Херсонський історико-археологічний музей-заповідник у Севастополі, м. Севастополь, Крим, Україна.
ЧОКМ	Черкаський обласний краєзнавчий музей, м. Черкаси, Україна.
ЧХІ	Чиказький художній інститут (англ. Art Institute of Chicago), м. Чикаго, США.

Бібліографія

- Аствацатурян, Э.Г. *Турецкое оружие в собрании Государственного исторического музея*. СПб.: Атлант, 2002.
- Бобров, Л.А. и Ю.С. Худяков. *Вооружение и тактика кочевников Центральной Азии и Южной Сибири в эпоху позднего Средневековья и раннего Нового времени (XV — первая половина XVIII в.)*. СПб.: Филологический факультет СПбГУ, 2008.
- Куштан, Д. та В. Ластовський. *Археологія та рання історія Черкас*. Київ–Черкаси: Ін-т археології НАН України, 2016.
- Левыкин, А.К., и И.А. Комаров, состав. *Государева оружейная палата. Сто предметов из собрания Российских императоров*. СПб.: Атлант, 2002.
- Ленц, Э.Э. *Опись собрания оружия графа С.Д. Шереметева*. СПб.: тип. М. Стасюлевича, 1895.
- Недяк, В. упоряд. *Україна – козацька держава: Ілюстрована історія українського козацтва у 5175 фотосвітлинах*. Київ: Емма, 2004.
- Прокопенко, В.М. “Сабельный портупейный подвес с крючком-застежкой. Восточная Европа, Османская Империя — XVI – начало XVIII в.” в *Історія давньої зброї. Дослідження 2014*, упор. Д.В. Тоїчкін, 180-191. Київ, 2014.
- Пустовалов, С. “Комплекс озброєння ранньої козацької доби за матеріалами розкопок на о. Байда.” *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні 20* (2011): 147-152.
- Солнцев, Ф.Г. *Древности Российского государства, изданные по высочайшему повелению государя императора Николая I. Отделение III. Броня, оружие, кареты и конская сбруя*. Москва: тип. Августа Семена, 1853.
- Солнцев Ф.Г. *Древности Российского государства, изданные по высочайшему повелению государя императора Николая I. Отделение III. Альбом*. Москва: тип. Августа Семена, 1853.
- Тихомирова, Е.В., и Т.В. Мартынова. *Золотой век русского оружейного искусства: царское оружие и конское убранство XVII века*. Москва: Восхождение, 1993.
- Тменов, В.Х. “Два склепа из селения Уакац.” в *Новые материалы по археологии Кавказа в древности и средневековье*, отв. ред. В.А. Кузнецов, 142-153. Орджоникидзе, 1986.
- Тоїчкін, Д.В. *Козацька шабля XVII–XVIII ст.: історико-зброєзнавче дослідження*. Київ: Стилос, 2007.
- Якобсон, А.Л. *Материалы и исследования по археологии СССР. № 17, “Средневековый Херсонес (XII—XIV вв.)”*. М.-Л.: Изд-во Академии наук СССР, 1950.
- Alexander, D. “Pisanello’s hat. The costume and weapons depicted in Pisanello’s medal for John VIII Palaeologus. A discussion of the saber and related weapons.” *Gladius* XXIV (2004): 135-186. <http://dx.doi.org/10.3989/gladius.2004.40>
- Bashir, M. *The Arts of the Muslim Knight: The Furusiyya Art Foundation Collection*. Milano: Skira, 2008.
- Gugong Bowuyuan Cang Wenwu Zhenpin Quanji 56: *Qing gong wu bei. The Complete Collection of Treasures of the Palace Museum, Beijing 56: Armaments and Military Provisions*. Palace Museum, Beijing – Hong Kong, 2008.
- Gutowski, J. *Broń i uzbrojenie Tatarów*. Warszawa: Fundacja Res Publica Multiethnica, 1997.

№1 (2019)

- Kolba, J.H. "A nagyenyedi és a segesvári lelet." *Folia archaeologica* 41 (1990): 169-192.
- Kovács, S.T. *Splendeur de l'armurerie hongroise*. Bruxelles: Jaspeart, 1999.
- Miller, Y.A. *Russian Arms and Armour*. Leningrad: Avrova, 1982.
- Miller, Y.A. *Kaukasiske Vaben fra Eremitagemuseet, Skt. Petersborg. Caucasian Arms from the State Hermitage Museum*. St. Petersburg. – Næstved: Devantier, 2004.
- Pósta, Béla. *A gyulafehérvári székesegyház sírleletei*. Kolozsvár, 1918.
- Schuckelt, H. *Die Türkische Cammer: Sammlung orientalischer Kunst in der kurfürstlich-sächsischen Rüstammer Dresden*. Dresden: Sandstein Verlag, 2010.
- Temesvary, F. *Waffenschatze und Prunkwaffen in Ungarischen Nationalmuseum*. Budapest: Helikon Verlag, 1992.
- Прокопенко, В.М. "Краткая история застёжек-крючков на Востоке (часть I)." *Китаб Хона*. Дата обращения Декабрь 10, 2018. https://kitabhona.org.ua/costum_axess/obzorkruk1.html
- Прокопенко, В.М. "Краткая история застёжек-крючков на Востоке (часть II – Восточная Европа)." *Китаб Хона*. Дата обращения Декабрь 10, 2018. https://kitabhona.org.ua/costum_axess/obzorkruk2.html
- "Колчан." Государственный Эрмитаж. Дата обращения Декабрь 10, 2018. <http://www.hermitagemuseum.org/wps/portal/hermitage/digital-collection/15.+weapons%2c+armor/489674>
- "Налуч." Государственный Эрмитаж. Дата обращения Декабрь 10, 2018. <http://www.hermitagemuseum.org/wps/portal/hermitage/digital-collection/15.+weapons%2c+armor/516515>
- "Колчан. Начало XVII в." Музеи Московского кремля. Дата обращения Декабрь 10, 2018. <https://collectiononline.kreml.ru/iss2/items?info=1048>
- "Накладка." Государственный каталог Музейного фонда Российской Федерации. Дата обращения Декабрь 10, 2018. <http://goscatalog.ru/portal/#/collections?id=3991606>
- "Крюк колчанный" (1). Государственный каталог Музейного фонда Российской Федерации. Дата обращения Декабрь 10, 2018. <http://goscatalog.ru/portal/#/collections?id=729058>
- "Крюк колчанный" (2). Государственный каталог Музейного фонда Российской Федерации. Дата обращения Декабрь 10, 2018. <http://goscatalog.ru/portal/#/collections?id=715482>
- "Крюк колчанный" (3). Государственный каталог Музейного фонда Российской Федерации. Дата обращения Декабрь 10, 2018. <http://goscatalog.ru/portal/#/collections?id=4276732>
- "Крюк колчанный" (4). Государственный каталог Музейного фонда Российской Федерации. Дата обращения Декабрь 10, 2018. <http://goscatalog.ru/portal/#/collections?id=4276706>
- "Kunsthistorisches Museum: Köcher: Pfeilköcher" (1). Kunsthistorisches Museum. Accessed December 10, 2018. www.khm.at/de/object/64c3f779e5/
- "Kunsthistorisches Museum: Köcher: Pfeilköcher" (2). Kunsthistorisches Museum. Accessed December 10, 2018. www.khm.at/de/object/9be5bb3d65/
- "LSH | Pilkoger" (1). LSH. Accessed December 10, 2018. <http://emuseumplus.lsh.se/eMuseumPlus?service=ExternalInterface&module=collection&objectId=44332&viewType=detailView>
- "LSH | Pilkoger" (2). LSH. Accessed December 10, 2018. <http://emuseumplus.lsh.se/eMuseumPlus?service=ExternalInterface&module=collection&objectId=43726&viewType=detailView>
- "LSH | Pilkoger" (3). LSH. Accessed December 10, 2018. <http://emuseumplus.lsh.se/eMuseumPlus?service=ExternalInterface&module=collection&objectId=44383&viewType=detailView>
- "LSH | Pilkoger Ryssland." LSH. Accessed December 10, 2018. <http://emuseumplus.lsh.se/eMuseumPlus?service=ExternalInterface&module=collection&objectId=44336&viewType=detailView>
- "Marcin Kober – Portrét Daniela Kubínyiho." *Web umenia*. Accessed December 10, 2018. https://www.webumenia.sk/en/dielo/SVK:OGD.O_168
- "Pfeilköcher." *Katalog der Osmanischen Waffen der Museumslandschaft Hessen Kassel*. Accessed December 10, 2018. <http://turcica.museum-kassel.de/200367/>

- “Resurrection of Christ. Fragment II.” Arthive. Accessed December 10, 2018. https://arthive.com/giovanibellini/works/234646~Resurrection_of_Christ_Fragment_II
- “Sketches of the Emperor John VIII Palaeologus, a Monk, and a Scabbard.” The Art Institute of Chicago. Accessed December 10, 2018. <http://www.artic.edu/aic/collections/artwork/113568>

References

- Astvatsaturyan, E.G. *Turetskoe oruzhie v sobranii Gosudarstvennogo istoricheskogo muzeya* [Turkish weapons in the collection of the State Historical Museum]. St. Petersburg: Atlant, 2002 [in Russian].
- Bobrov, L.A. and Yu.S. Khudyakov. *Vooruzhenie i taktika kochevnikov Tsentral'noi Azii i Yuzhnoi Sibiri v epokhu pozdnego Srednevekov'ya i rannego Novogo vremeni (XV — pervaya polovina XVIII v.)* [Armament and tactics of the nomads of Central Asia and Southern Siberia during the late medieval and early modern ages (15th — first half of the 18th century)]. St. Petersburg: Filologicheskii fakul'tet SPbGU, 2008 [in Russian].
- Kushtan, D. and V. Lastovskiy. *Arkheolohiia ta rannia istoriia Cherkas* [Archeology and early history of Cherkasy]. Kyiv–Cherkasy: In-t arkheolohii NAN Ukrainy, 2016 [in Ukrainian].
- Levykin, A.K. and I.A. Komarov, ed. *Gosudareva oruzheinaya palata. Sto predmetov iz sobraniya Rossiiskikh imperatorov* [Armoury Chamber of the Russian Tsars: One Hundred Items from the Collection of the Russian Emperors]. St. Petersburg: Atlant, 2002 [in Russian].
- Lents, E.E. *Opis' sobraniya oruzhiya grafa S.D. Sheremeteva* [Inventory weapons collection of Count S.D. Sheremetev]. St. Petersburg: tip. M. Stasyulevicha, 1895 [in Russian].
- Nediak, V., ed. *Ukraina – kozatska derzhava: Iliustrovana istoriia ukrainskoho kozatstva u 5175 fotosvitlynakh* [Ukraine – Cossack state: Illustrated history of the Ukrainian Cossacks in 5175 photographs]. Kyiv: Emma, 2004 [in Ukrainian].
- Prokopenko, V.M. “Sabel'nyi portupeinyi podves s kryuchkom-zastezhkoi. Vostochnaya Evropa, Osmanskaya Imperiya — XVI – nachalo XVIII v. [Saber belt hanger with a hook-clasp. Eastern Europe, Ottoman Empire from 16th – to the early 18th centuries].” in *Istoriia davnoi zbroi. Doslidzhennia 2014* [History of antique arms. Researches 2014], ed. D.V. Toichkin, 180-191. Kyiv, 2014 [in Russian].
- Pustovalov, S. “Kompleks ozbroiennia ranoi kozatskoi doby za materialamy rozkopok na o. Baida [Arsenal complex of the early Cossack era on materials of excavations on the island of Bayda].” *Novi doslidzhennia pam'iatok kozatskoi doby v Ukraini* [New research on the monuments of the Cossack era in Ukraine] 20 (2011): 147-152 [in Ukrainian].
- Solntsev, F.G. *Drevnosti Rossiiskogo gosudarstva, izdannye po vysochaishemu poveleniyu gosudarya imperatora Nikolaya I. Otdelenie III. Bronya, oruzhie, karety i konskaya sbruya* [Antiquities of the Russian State, issued by imperial order of Emperor Nicholas I. Volume III. Armor, weapons, carriages and horse harness]. Moscow: tip. Avgusta Semena, 1853 [in Russian].
- Solntsev, F.G. *Drevnosti Rossiiskogo gosudarstva, izdannye po vysochaishemu poveleniyu gosudarya imperatora Nikolaya I. Otdelenie III. Album* [Antiquities of the Russian State, issued by imperial order of Emperor Nicholas I. Volume III. Album]. Moscow: tip. Avgusta Semena, 1853 [in Russian].
- Tikhomirova, E.V., and T.V. Martynova. *Zolotoi vek russkogo oruzheinogo iskusstva: tsarskoe oruzhie i konskoe ubranstvo XVII veka* [The Golden age of russian weapon art: royal weapons and horse furnishings of the 17th century]. Moscow: Voskhozhdenie, 1993 [in Russian].
- Tmenov, V.Kh. “Dva sklepa iz seleniya Uakats [Two crypts from the village of Uakac].” in *Novye materialy po arkheologii Kavkaza v drevnosti i srednevekov'e* [New materials on the archeology of the Caucasus in the ancient and medieval times], ed. V.A. Kuznetsov, 142-153. Ordzhonikidze, 1986 [in Russian].
- Toichkin, D.V. *Kozatska shablia XVII–XVIII st.: istoriko-zbroieznavche doslidzhennia* [Cossack Sabre in 17th–18th cc.: historical study of weapon]. Kyiv: Stylos, 2007 [in Ukrainian].

- Yakobson, A.L. *Materialy i issledovaniya po arkheologii SSSR. № 17, "Srednevekovyi Khersones (XII—XIV vv.)"* [Materials and research on the archeology of the USSR. No. 17, "Medieval Chersonese (12th — 14th centuries)"]. Moscow- Leningrad: Izd-vo Akademii nauk SSSR, 1950 [in Russian].
- Alexander, D. "Pisanello's hat. The costume and weapons depicted in Pisanello's medal for John VIII Palaeologus. A discussion of the saber and related weapons." *Gladius* XXIV (2004): 135-186. <http://dx.doi.org/10.3989/gladius.2004.40>
- Bashir, M. *The Arts of the Muslim Knight: The Furusiyya Art Foundation Collection*. Milano: Skira, 2008.
- Gugong Bowuyuan Cang Wenwu Zhenpin Quanji 56: Qing gong wu bei. *The Complete Collection of Treasures of the Palace Museum, Beijing 56: Armaments and Military Provisions*. Palace Museum, Beijing – Hong Kong, 2008.
- Gutowski, J. *Broń i uzbrojenie Tatarów*. Warszawa: Fundacja Res Publica Multiethnica, 1997.
- Kolba, J.H. "A nagyenyedi és a segesvári lelet." *Folia archaeologica* 41 (1990): 169-192.
- Kovács, S.T. *Splendeur de l'armurerie hongroise*. Bruxelles: Jaspeart, 1999.
- Miller, Y.A. *Russian Arms and Armour*. Leningrad: Avrora, 1982.
- Miller, Y.A. *Kaukasiske Vaben fra Eremitagemuseet, Skt. Petersborg. Caucasian Arms from the State Hermitage Museum*. St. Petersburg. – Næstved: Devantier, 2004.
- Pósta, Béla. *A gyulafehérvári székesegyház sírleletei*. Kolozsvár, 1918.
- Schuckelt, H. *Die Türkische Cammer: Sammlung orientalischer Kunst in der kurfürstlich-sächsischen Rüstkammer Dresden*. Dresden: Sandstein Verlag, 2010.
- Temesvary, F. *Waffenschatze und Prunkwaffen in Ungarischen Nationalmuseum*. Budapest: Helikon Verlag, 1992.
- Prokopenko, V.M. "Kratkaya istoriya zastezhek-kryuchkov na Vostoke (chast' I) [A brief history of belt buckle hooks in the East (part I)]." Kitab Hona. Accessed December 10, 2018. https://kitabhona.org.ua/costum_axess/obzorkruk1.html [in Russian].
- Prokopenko, V.M. "Kratkaya istoriya zastezhek-kryuchkov na Vostoke (chast' II – Vostochnaya Evropa) [A brief history of belt buckle hooks in the East (part II – Eastern Europe)]." Kitab Hona. Accessed December 10, 2018. https://kitabhona.org.ua/costum_axess/obzorkruk2.html [in Russian].
- "Kolchan [Quiver]." The State Hermitage Museum. Accessed December 10, 2018. <http://www.hermitagemuseum.org/wps/portal/hermitage/digital-collection/15.+weapons%2c+armor/489674> [in Russian].
- "Naluch [Bow case]." The State Hermitage Museum. Accessed December 10, 2018. <http://www.hermitagemuseum.org/wps/portal/hermitage/digital-collection/15.+weapons%2c+armor/516515> [in Russian].
- "Kolchan. Nachalo XVII v. [Quiver. Early 17th century]." Moscow Kremlin Museums. Accessed December 10, 2018. <https://collectiononline.kreml.ru/iss2/items?info=1048> [in Russian].
- "Nakladka [Onlay]." State catalog of the Museum Fund of the Russian Federation. Accessed December 10, 2018. <http://goskatalog.ru/portal/#/collections?id=3991606> [in Russian].
- "Kryuk kolchannyi [Quivers buckle hooks]" (1). State catalog of the Museum Fund of the Russian Federation. Accessed December 10, 2018. <http://goskatalog.ru/portal/#/collections?id=729058> [in Russian].
- "Kryuk kolchannyi [Quivers buckle hooks]" (2). State catalog of the Museum Fund of the Russian Federation. Accessed December 10, 2018. <http://goskatalog.ru/portal/#/collections?id=715482> [in Russian].
- "Kryuk kolchannyi [Quivers buckle hooks]" (3). State catalog of the Museum Fund of the Russian Federation. Accessed December 10, 2018. <http://goskatalog.ru/portal/#/collections?id=4276732> [in Russian].
- "Kryuk kolchannyi [Quivers buckle hooks]" (4). State catalog of the Museum Fund of the Russian Federation. Accessed December 10, 2018. <http://goskatalog.ru/portal/#/collections?id=4276706> [in Russian].

- “Kunsthistorisches Museum: Köcher: Pfeilköcher” (1). Kunsthistorisches Museum. Accessed December 10, 2018. www.khm.at/de/object/64c3f779e5/
- “Kunsthistorisches Museum: Köcher: Pfeilköcher” (2). Kunsthistorisches Museum. Accessed December 10, 2018. www.khm.at/de/object/9be5bb3d65/
- “LSH | Pilkoger” (1). LSH. Accessed December 10, 2018. <http://emuseumplus.lsh.se/eMuseumPlus?service=ExternalInterface&module=collection&objectId=44332&viewType=detailView>
- “LSH | Pilkoger” (2). LSH. Accessed December 10, 2018. <http://emuseumplus.lsh.se/eMuseumPlus?service=ExternalInterface&module=collection&objectId=43726&viewType=detailView>
- “LSH | Pilkoger” (3). LSH. Accessed December 10, 2018. <http://emuseumplus.lsh.se/eMuseumPlus?service=ExternalInterface&module=collection&objectId=44383&viewType=detailView>
- “LSH | Pilkoger Ryssland.” LSH. Accessed December 10, 2018. <http://emuseumplus.lsh.se/eMuseumPlus?service=ExternalInterface&module=collection&objectId=44336&viewType=detailView>
- “Marcin Kober – Portrét Daniela Kubínyiho.” Web umenia. Accessed December 10, 2018. https://www.webumenia.sk/en/dielo/SVK:OGD.O_168
- “Pfeilköcher.” Katalog der Osmanischen Waffen der Museumslandschaft Hessen Kassel. Accessed December 10, 2018. <http://turcica.museum-kassel.de/200367/>
- “Resurrection of Christ. Fragment II.” Arthive. Accessed December 10, 2018. https://arthive.com/giovannibellini/works/234646~Resurrection_of_Christ_Fragment_II
- “Sketches of the Emperor John VIII Palaeologus, a Monk, and a Scabbard.” The Art Institute of Chicago. Accessed December 10, 2018. <http://www.artic.edu/aic/collections/artwork/113568>